Talentia
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

LAUSUNTO

7.11.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 113/2025 vp)

Teknologian käytön tavoitteeksi palvelujen ja työn kehittäminen

Talentia kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta esittää näkemyksensä teknologian käyttöä sosiaalihuollon palveluissa koskevasta hallituksen esityksestä (113/2025 vp).

Vuoden 2026 talousarvioesitykseen liittyvän hallituksen esityksen taustalla on pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjaus ja säästötavoite. Esityksen mukaan hyvinvointialueiden rahoituksesta ehdotetaan vähennettäväksi vuonna 2026 yhteensä 50,9 miljoonaa euroa (kotihoidon teknologia 16,2 milj. + henkilöstömitoitus 34,7 milj.).

Talentia pitää välttämättömänä teknologian käytöstä säätämistä, mutta sääntelyn ensisijaisen tavoitteen tulee ensisijaisesti olla palvelujen kehittäminen asiakkaiden tarpeisiin sekä henkilöstön työn tukeminen kustannussäästöjen tavoittelun sijaan.

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi teknologisten ratkaisujen käytöstä sosiaalihuollon palveluissa ja teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa sisältäen myös määritelmät toimintayksiköstä, teknologisesta ratkaisusta ja teknisestä valvonnasta. Esityksellä ehdotetaan myös sekä sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaisen että vanhuspalvelulain 16 §:n mukaisen asiakassuunnitelman laatimista täydennettäväksi velvollisuudella arvioida asiakkaan palvelutarpeisiin vastaamista teknologisilla ratkaisuilla. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi vanhuspalvelulain 20 §:n 2 momenttia henkilöstömitoituksesta teknologian käyttö huomioon ottaen. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa ehdotetaan säädettäväksi asiakasmaksun perimisestä kiireelliseen avun tarpeeseen vastattaessa.

Lausunnossamme kiinnitämme erityisesti huomiota esityksen puutteelliseen tietopohjaan ja eri asiakasryhmiä koskevien vaikutusten ohuiksi jääviin arviointeihin. Painotamme myös jatkuvan seuranta- ja arviointimekanismin välttämättömyyttä. Laillistettujen ammattihenkilöiden näkökulmasta tuomme esille osaamisen ja ammattieettisten velvoitteiden merkityksen sekä esitykseen sisältyvän riskin ammatillisen autonomian ja harkinnan kaventumisesta asiakassuunnitelmien laadinnassa. Sosiaalihuollon asiakkaiden osalta korostamme asiakkaiden edun ja asiakasturvallisuuden varmistamista.

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry

Tietopohja, jatkuva seuranta ja arviointi varmistettava

Alun perin esitystä valmisteltiin koskemaan vain teknologian hyödyntämistä iäkkäiden ihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen laskennassa sitä alentavasti. Tätä tarkoitusta varten THL on kerännyt tietoa niin ympärivuorokautisessa palveluasumisessa käytössä olevista teknologisista ratkaisuista ja henkilöstömitoituksesta. Esityksen mukaan teknologian vaikutuksista henkilöstötarpeisiin ei kuitenkaan ole toistaiseksi ollut riittävästi tutkittua tietoa.

Säästötavoitteiden laajentuessa esitys laajeni koskemaan kaikkia sosiaalihuollon palveluja ja asiakasryhmiä. Tähän paikantuvat esityksen ongelmat: esityksen tietopohja koskien teknologian käyttöä eri sosiaalipalveluissa on puutteellinen ikääntyneiden palveluja osin lukuun ottamatta. Tämä esityksessä tuodaan myös esille. Esityksessä mainitaan, ettei teknologian käytöstä vammaispalveluissa tai lastensuojelussa ole juuri tutkittua tietoa. Teknologian käyttöä esimerkiksi sosiaalihuollon työikäisten palvelujen kokonaisuudessa ei esityksessä ole lainkaan tarkasteltu. Siten myöskään teknologisten ratkaisujen vaikutuksia sosiaalihuollon kaikkiin asiakasryhmiin ei ole esityksessä voitu arvioida.

Tietopohjan ohuuden ja puutteellisten vaikutusten arviointien vuoksi Talentia pitää ongelmallisena erityisesti asiakasturvallisuuden näkökulmasta teknologian käyttöä koskevan sääntelyn ulottamista kattamaan kaikki sosiaalihuollon palvelut ja asiakkaat. Toteutuessaan ehdotettu sääntely jättää sekä hyötyjen että riskien paikantumisen suurelta osin lain soveltamisvaiheeseen.

Esityksen toimeenpanoa ja seurantaa koskevassa osassa todetaan, että THL seuraa iäkkäille henkilöille tuotettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen toteutumista ja laatua sekä teknologian hyödyntämistä ympärivuorokautisen hoidon toteuttamisessa. Lisäksi tuodaan esille, että sosiaali- ja terveysministeriö seuraa lain täytäntöönpanoa ja vaikutusten toteutumista toteuttamalla selvityksen sosiaalihuollon palveluissa käytössä olevista teknologisista ratkaisuista ja niiden vaikutuksista sosiaalipalvelujen toteuttamiseen siltä osin kuin niistä ei ole vielä tietoa. Talentia korostaa, että sääntelyn tietopohjan ohuus niin Suomen osalta kuin kansainvälisesti, laajan koko sosiaalihuoltoa koskevan keskustelun puuttuminen valmisteluprosessista sekä teknologisten ratkaisujen monipuolistuminen edellyttävät jatkuvan myös sosiaalihuollon kaikki asiakasryhmät sekä työntekijät sosiaalihuollon eri sektoreilla osallistavan seurantamenettelyn käyttöönottoa.

Samassa yhteydessä tuodaan esille, että jatkossa olisi syytä arvioida kansallisen arviointimekanismin tarvetta sosiaalihuollon palveluihin soveltuvan teknologian vaikutusten arvioimiseksi ja suositusten antamiseksi vaikuttavaksi todetusta teknologiasta. Talentia kannattaa tällaisen esityksen perusteella Tanskaan säädetyn teknologian käyttöön liittyviä lausuntoja antavan neuvoston kaltaisen arviointimekanismin luomista.

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry

Teknologisten ratkaisujen arviointia ei tule priorisoida asiakassuunnitelmien laadinnassa

Asiakassuunnitelmia koskeviin sosiaalihuoltolain 39 §:ään sekä vanhuspalvelulain 16 §:ään ehdotetaan uusia 3 momentteja, joiden mukaan asiakassuunnitelmaa laadittaessa on arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisella ratkaisuilla, ottaen huomioon myös se, mitä teknologisista ratkaisuista ehdotetaan 47 §:ssä säädettäväksi.

Ehdotettu sääntely ikään kuin nostaa teknologiset ratkaisut etusijalle muihin palvelumuotoihin nähden. Talentia katsoo, että teknologisten ratkaisujen priorisointi asiakassuunnitelmien laadinnassa kaventaa sosiaalihuollon asiantuntijoina työskentelevien sosiaalityöntekijöiden, sosionomien ja geronomien ammatillista autonomiaa ja harkintaa. Korostamme, että voimassa oleva asiakassuunnitelmien laadintaa koskeva sosiaalihuolto- ja vanhuspalvelulakien sääntely sisältää jo nyt mahdollisuuden arvioida samalla tavoin kuin muiden palvelujen myös teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden tarkastelun osaksi asiakkaan palveluja silloin kun laaditaan sekä asiakkaan että ammattilaisen arvio tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä. Näin ollen esitämme näiden lisäysten poistamista tarpeettomina. Teknologisten ratkaisujen sisällyttämistä asiakassuunnitelmiin voidaan tarkastella teknologisia ratkaisuja koskevan 47 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa.

Toisin kuin säännöskohtaisissa perusteluissa esitetään emme katso asiakassuunnitelmia koskevan sääntelyn turvaavan kansallisesti yhtenäisiä edellytyksiä teknologian hyödyntämisessä, koska vaihtelua investoimisessa teknologisten ratkaisujen hankintaan ja käyttöönottoon tulee jatkossakin esiintymään.

Henkilöstön osaaminen on edellytys teknologian turvalliselle käytölle

Henkilöstön osaamisen ja riittävän koulutuksen merkitys on esityksessä hyvin tunnistettu. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain asiakassuunnitelmaa koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa painotetaan henkilöstön tarvittavaa osaamista sen teknologisen ratkaisun osalta, jonka soveltuvuutta asiakkaan palveluun he arvioivat. Esityksen mukaan koulutus on riittävää silloin, kun ammattihenkilöllä on teknologisesta ratkaisusta sellainen osaaminen ja tieto, että hän voi arvioida sen soveltuvuutta asiakkaan palveluihin. Sekä työntekijöiden oikeusturvan että asiakasturvallisuuden kannalta olennainen kirjaus tässä yhteydessä on, että sosiaalihuollon palvelujen toteuttamisessa ei voida hyödyntää teknologisia ratkaisuja, joihin sosiaalihuollon ammattihenkilöt eivät saa tukea, koulutusta ja perehdytystä.

Talentia edellyttää, että seurantaan ja arviointiin sisällytetään henkilöstön osaaminen ja sen varmistaminen, jotta saadaan valtakunnallista tietoa riittävän koulutuksen toteutumisesta. Kiinnitämme huomiota siihen, että henkilöstön oikeudesta koulutukseen on säädetty usealla eri lailla kuten esityksessä mainitun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalailla (741/2023). Valvontalain 9 §:n 2 momentissa säädetään palveluntuottajan toiminnan edellyttämästä henkilöstön asianmukaisesta koulutuksesta ja riittävästä ammattitaidosta ottaen huomioon tuotettavien palvelujen sisältö ja palveluja käyttävät asiakkaat ja potilaat. Henkilöstöltä edellytettävään koulutukseen vaikuttavat tuotettavien palvelujen sisältö ja

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry

asiakkaiden tai potilaiden palvelujen tarve. Momentin mukaan palveluntuottajan on lisäksi huolehdittava siitä, että henkilöstö osallistuu riittävästi ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksesta (57/2024 säädetään mm. täydennyskoulutuksen riittävästä määrästä sekä koulutuksen arvioinnista ja seurannasta. Samoin sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015, 5 §) velvoittaa sekä ammattihenkilöt että työnantajat huolehtimaan ammattipätevyyden ylläpitämisestä ja osaamisen kehittämisestä.

Talentia huomauttaa, että esitys luo välittömiä vaatimuksia myös teknologisen osaamisen sisällyttämiseen sosiaalialan korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksella on niin tutkintokoulutuksen kuin jatkuvan oppimisen tarjonnan osalta keskeinen rooli varmistettaessa, että sosiaalihuollon ammattilaisilla on valmiudet käyttää teknologiaa asiakkaan etua tukevalla tavalla. Tähän korkeakouluille tulee kohdentaa myös lisäresurssia.

Teknologian käyttöönotto edellyttää eettistä harkintaa

Talentia katsoo, että esityksessä olisi tullut tarkastella myös sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin sisältyviä ammattieettisiä velvoitteita (4 §), koska mahdollisuus vaikuttaa merkittävällä tavalla asiakkaiden elämään teknologisten ratkaisujen käytön osalta korostaa eettisyyden vaatimusta.

Teknologiaan itseensä liittyy myös eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi tekoälyn eettisiä ongelmia ovat tietosuoja ja luottamuksellisuus, itsemääräämisoikeus, asiakkaan osallistuminen, tekoälyn harhat, avoimuuden puute ja algoritmien vinoumat. Brittiläinen sosiaalityöntekijöiden ammattijärjestö tuo omissa tekoälyä ja sosiaalityötä käsittelevissä kannanotoissaan (Generative AI and Social Work: Initial Guidance for Practice and Ethics ja The BASW Statement on Social Work and Generative Artificial Intelligence) esille, että tekoälyä tulisi käyttää ensisijaisesti hallinnollisten, operatiivisten ja rutiinin omaisten tehtävien kuormituksen vähentämiseen eikä päätöksenteon, ihmisten kohtaamisen tai eettisesti herkän työn korvaamiseen. Asiakkaiden asemaa heikentävinä tekijöinä julkaisuissa mainitaan muun muassa tiedon keskittyminen, digitaalinen eriarvoisuus ja osaamisen puute.

Toteutuessaan esitys lisää väistämättä sosiaalihuollon ammattihenkilöstön kokemia eettisiä ristiriitoja ja vaikuttaa siten myös työolosuhteisiin ja työhyvinvointiin. Esityksen sisältämät teknologiset ratkaisut (47 §) sekä niihin liittyvät osaamisvaatimukset sekä tekninen valvonta (48 §) edellyttävät resursointia paitsi koulutukseen ja osaamisen varmistamiseen niin myös työkäytäntöjen kehittämiseen ja johtamiseen sen kaikilla tasoilla. Tuore tutkimus osoittaa, että hyvinvointialueille siirtyminen ei ole parantanut henkilöstön työolosuhteita eikä työhyvinvointia. Työ monessa sote-ammatissa on edelleen hyvin kuormittavaa, ja keinoja kuormituksen vähentämiseksi ja jaksamisen parantamiseksi tarvitaan. Siten ohueen tietopohjaan perustuvan teknologian käyttöä koskevan sääntelyn ulottaminen koko sosiaalihuollon kentälle sisältää riskin työolosuhteiden ja työhyvinvoinnin kuormittumiselle entisestään.

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry

Asiakkaan etu ja oikeusturva ensisijaisiksi teknologian hyödyntämisessä sosiaalihuollossa

Sosiaalihuollon asiakkaiden näkökulmasta sosiaalihuoltolakiin esitetty uusi 47 § teknologisista ratkaisuista sosiaalihuollon palveluissa ei sisällä asiakkaalta vaadittavaa erillistä suostumusta, koska esimerkiksi asiakkaan itsemääräämisoikeuden katsotaan toteutuvan osana palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelman laadintaa. Tämä linjaus saattaa heikentää asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia. Talentia tähdentää, että esimerkiksi asiakkaan kodissa tai henkilökohtaisessa asuinhuoneistossa saniteettitiloja lukuun ottamatta tapahtuva asiakkaan kuvan, äänen, liikkeen tai elintoimintojen havainnoinnin tulee säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan toteutua varmistamalla välttämättömyyden arvioinnin tapauskohtaisuus ja kokonaisvaltaisuus siten, että arvioinnissa tarkastellaan, voidaanko asiakkaan hoito ja huolenpito turvata ilman ratkaisua. Talentia pitää tärkeänä, että soveltamisessa varmistetaan asiakkaan yksityisyyden turvaaminen ja kiinnitetään huomiota myös asiakkaan kanssa samassa taloudessa asuvien yksityisyyden suojaan.

Teknologian saavutettavuuden tarkastelu on esityksessä yleisellä tasolla ja jää puutteelliseksi. Soveltamisen näkökulmasta olisi hyödyllistä teknologian saavutettavuuden erittely eri asiakasryhmien näkökulmista.

Teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaalihuoltolain 48 §:ssä. Tekninen valvonta olisi mahdollista silloin, kun se on tarpeen asiakkaiden terveyden, turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamiseksi. Teknisellä valvonnalla on merkitystä niin asiakkaiden kuin työntekijöiden turvallisuuteen ja yksityisyyteen. Siten on olennaista huolehtia sen oikeasuhtaisuudesta kuten pykälässä ehdotetaan.

Teknisen valvonnan osalta Talentia kiinnittää lisäksi huomiota, että se ei voi korvata riittävän ja osaavan sosiaalihuollon henkilöstön työpanosta asiakkaiden sosiaalihuollon tarpeisiin vastattaessa. Sosiaalihuollon palveluissa kameravalvonta ei ole sama kuin riittävän ammattitaitoisen henkilöstön läsnäolo.

Koska kyse on paitsi olemassa olevia niin myös tulevaisuudessa kehittyviä teknologisia ratkaisuja koskevasta sääntelystä, niin Talentia ehdottaa erillisen jatkuvasti päivittyvän soveltamisohjeen laatimista tukemaan asiakkaiden oikeusturvan ja asiakasturvallisuuden varmistamista.

Asiakasturvallisuuden varmistamiseen keskeisesti liittyvän omavalvonnan rooli on esityksessä laajasti huomioitu. Talentia kantaa kuitenkin huolta siitä, miten omavalvonnan toimivuus jo valmiiksi paineisissa sosiaalihuollon palveluissa varmistetaan uuden sääntelyn vaatimuksia vastaamaan, kun valvontaviranomaiset ovat toistuvasti ratkaisuissaan raportoineet omavalvonnan puutteista.

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry

Mahdollisuus henkilöstömitoituksen laskemiseen lisää asiakasturvallisuusriskejä

Talentia on toistuvasti vastustanut ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksikköjen vanhuspalvelulain 20 §:ssä säädetyn henkilöstömitoituksen alentamista. Lähtökohtaisesti katsomme nykyisen vähimmäismitoituksen tason 0,6 olevan alhainen suhteessa asiakkaiden kuntoon sekä palvelutarpeisiin. Esitys mahdollista välitöntä asiakastyötä tekevien mitoituksen pienentämisen enintään 0.04 työntekijälle asiakasta kohden, jos mitoitus on suurempi kuin 0,6 ja mikäli toimintayksikössä on käytössä teknistä valvontaa tai asiakkaiden sosiaalipalveluissa on käytössä teknologisia ratkaisuja, joilla voidaan korvata välitöntä asiakastyötä. Käytännön soveltamisessa tämä voi sisältää riskin asiakasturvallisuudelle siitä huolimatta, että vanhuspalvelulain 20 §:n 1 momentti edellyttää henkilöstöä, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön asiakkaiden määrää ja tarpeita.

Teknologiapalveluista perittävien maksujen on oltava kohtuullisia ja yksilöllisesti harkittuja

Esityksen mukaan hyvinvointialue saisi periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvästä palvelusta, jolla vastataan kiireelliseen avuntarpeeseen käyttäen sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua. Talentia korostaa yksilökohtaisen harkinnan merkitystä maksun kohtuullisuutta harkittaessa sekä asiakasmaksulain 11 §:n mahdollistamaa maksun perimättä jättämistä tai alentamista tilanteissa, joissa maksurasitus voi vaarantaa asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulon tai asiakkaan elatusvelvollisuuden toteuttamista.

SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTETTUJEN AMMATTIJÄRJESTÖ TALENTIA RY

Jenni Karsio
puheenjohtaja

Jaana Manssila
erityisasiantuntija

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | Vaihde 09 3158 6000 | talentia.fi Talentia ry @talentia_ry